

ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ СЕРЕД ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВТОІНСПЕКЦІЇ МВС УКРАЇНИ

ГОЛУБОВ С. Г. - здобувач кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 351.811(477)

Определено понятие и элементы внутренней дисциплины в органах ГАИ МВД Украины. Проанализированы основные проблемы, которые существуют среди личного состава органов ГАИ. Приведены предложения по решению ряда кадровых проблем и индивидуальной воспитательной работы, отмечено необходимость совершенствования социально-бытового и материально-технического обеспечения.

Ключові слова: підрозділи ДАІ, безпека дорожнього руху, дисципліна, індивідуально-виховна робота, методи, законність, принципи, завдання.

Постановка проблеми

На сьогодні одним із найважливіших завдань державного будівництва в Україні є формування громадянського суспільства. Цей складний процес безпосередньо пов'язаний із забезпеченням конституційних гарантій прав і свобод громадян. Здійснення такої важливої місії, значною мірою, покладено на міліцію України. Ефективне виконання відповідальних обов'язків органами і підрозділами міліції обумовлене, насамперед, тим, наскільки чітко і послідовно особовий склад буде дотримуватися законності та дисципліни. На жаль, доводиться констатувати, що стан забезпечення законності та дисципліни в органах і підрозділах внутрішніх справ за останній час викликає небезпідставне занепокоєння не лише керівництва держави і МВС, а й широкого громадського загалу.

Звичайно ж, негативні прояви в службовій діяльності підривають авторитет і

престиж не лише правоохоронців, а й держави, адже в нас утверджуються правові основи суспільних відносин. Побудова в Україні правової соціальної держави залежить від багатьох чинників, серед яких – демократизація і реформування її правоохоронних органів, у тому числі міліції, наближення її до міжнародно-правових стандартів, переорієнтація з суто репресивної на соціально-захисну функцію, суворе дотримання Європейського кодексу етики поліцейського. На сучасному етапі державотворення та інтеграції України у світове співтовариство виникає загальна потреба в активізації соціальної ролі міліції на рівні світових стандартів, передусім, у галузі забезпечення прав і свобод не тільки громадян, а й усіх осіб, які перебувають постійно чи тимчасово на території держави.

Реформування органів системи Міністерства внутрішніх справ України, кардинальна зміна кадрової політики відповідно до цілей і вимог побудови демократичної, соціальної, правової держави вимагають перегляду форм, методів, прийомів та засобів виховання персоналу органів внутрішніх справ. Виконання цього завдання неможливе без якісної організаційної та нормативної бази виховної підготовки осіб рядового та начальницького складу ОВС України у справі захисту, охорони й забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина.

Актуальність звернення до проблематики вдосконалення внутрішньої дисципліни

та законності серед особового складу Державтоінспекції МВС України сьогодні дуже велика. Причиною тому служить ряд факторів. По-перше, у зв'язку зі збільшенням кількості автотранспорту на дорогах України за останнє десятиріччя, співробітники ДАІ виступають у ролі «візитної картки» міліції для багатьох громадян; збільшення випадків звернень водіїв транспортних засобів до судових органів зі скаргами на дії чи бездіяльність співробітників ДАІ є в багатьох випадках наслідком порушень законності та дисципліни, щоув свою чергу, викликано недостатньою виховною роботою з особовим складом Державтоінспекції з боку керівництва.

Стан дослідження. Організаційно-правові засади індивідуально-виховної роботи в органах внутрішніх справ України достатньо повно висвітлено в роботах О.М. Бандурки, В.С. Венедиктова, М.О. Горелова, М.І. Іншина, С.М. Легуши, К.Ю. Мельника, В.М. Момот, А.А. Пилипенко, О.В. Ряшко, О.Ю. Синявської, В.Д. Суценка, М.Ю. Фролова, С.М. Ярового.

Зокрема, Горелов М.О. розкрив сутність і визначив перспективні напрямки професійної підготовки слідчих, розглянув її основні складові, якими є навчання у відомчих навчальних закладах, початкова підготовка, наставництво, практика, стажування, перепідготовка, підвищення кваліфікації, службова підготовка, виховання, психологічне забезпечення, самоосвіта [1, с. 7].

Момот В.М. висвітлив проблемні питання порядку відбору, розстановки та використання персоналу в органах і підрозділах ДПА, розглянув особливості організації системи професійного навчання працівників ДПА й управління їх кар'єрним зростанням [3, с. 14].

Легуша С.М. здійснив комплексне дослідження сутності, функцій і механізму правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України, висвітлив поняття правового виховання курсантів, його мету та завдання, провів їх диференціацію, визначив загальні та спеціально-професійні принципи, які необхідно використовувати у правовиховній роботі з даною

категорією населення, проаналізував засоби, форми та методи правового виховання курсантів [2, с. 12].

Пилипенко А.А. сформулював висновки та рекомендації, спрямовані на вдосконалення нормативно-правового регулювання процесів відбору, оцінювання, розстановки, адаптації, підвищення рівня професіоналізму та дисципліни персоналу, визначив правові й організаційні засади поетапного формування системи психологічного забезпечення, діяльність якої спрямована на підвищення ефективності функціонування митних органів [4, с. 11].

Але незважаючи на це, в роботах вищезазначених та деяких інших вчених не приділялось уваги стану організації та особливостям функціонування системи індивідуально-виховної роботи саме в Державтоінспекції МВС України. Тому мета роботи полягає у розкритті деяких питань забезпечення дисципліни та законності підрозділах ДАІ МВС України, в розробці заходів щодо подальшого розвитку останньої.

Виклад основних положень

Забезпечення законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ – це створення такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, при якому вся система органів, виконуючи функції щодо охорони громадського порядку, громадської безпеки та боротьби із злочинністю, зобов'язана, з однієї сторони, суворо дотримуватись вимог законів, а з другої – вимагати від посадових осіб та громадян безумовного виконання цих законів та інших законодавчих актів здійснювати інші правоохоронні та правозастосовні заходи з метою зміцнення правопорядку в державі.

Найважливішими формами реалізації законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ є:

- здійснення нагляду за виконанням посадовими особами і громадянами законів та інших нормативних актів, що регулюють питання охорони громадського порядку;
- точне і неухильне виконання та дотримання співробітниками органів правових актів, що регулюють застосування заходів адміністративного впливу;

- дотримання службової дисципліни.

Дисципліна в органах внутрішніх справ досягається:

- вихованням у осіб рядового і начальницького складу високих моральних і ділових якостей, свідомого відношення до виконання службового обов'язку;

- виробленням високого професіоналізму, забезпеченням дотримання статутного порядку; постійною вимогливістю начальників до підлеглих, постійною турботою про них, умілим співвідношенням та правильним застосуванням заохочення, переконання та примусу.

Дисципліна та організованість – це необхідні умови виконання завдань, що стоять перед органами внутрішніх справ.

Незважаючи на це, останнім часом серед учасників дорожнього руху складається негативна думка про співробітників ДАІ, недовіра до Державтоінспекції. Аналіз статистики дає підстави стверджувати, що у 2010 році суттєвого покращення стану дисципліни і законності серед особового складу ДАІ не відбулося. Крім того, не викоренено таке ганебне явище серед особового складу Державтоінспекції, як корупція. Так, за 12 місяців 2010 року стосовно працівників ДАІ складено 66 адміністративних протоколів про скоєння корупційних правопорушень.

Невтішною також є інформація про те, що у минулому році стосовно співробітників Державтоінспекції порушено 78 кримінальних справ, з яких 62 – за посадові злочини (30 – службове підроблення, 17 – хабарництво, 8 – зловживання владою, 5 – перевищення влади, 2 – службова недбалість) та 16 за інші злочини (11 – ДТП, 3 – проти власності, 1 – хуліганство та 1 – проти безпеки руху).

Крім того, як свідчать результати загальнонаціонального опитування громадської думки, ДАІ посідає топ-місце у рейтингах установ та інституцій України, де найбільше поширена корупція. Так, впродовж 12 місяців, що передували опитуванню, 22% респондентів дали добровільно хабара працівникам ДАІ і 16% – на вимогу. Поширення цих даних на чисельність дорослого населення України дає красномовну кар-

тину: приблизно 14 мільйонів українських громадян впродовж 12 місяців давали хабара працівникам ДАІ і значна частина з них – неодноразово [5, с. 4].

На нашу думку, однією з причин такої ганебної ситуації є недостатній рівень індивідуальної виховної роботи з особовим складом Державтоінспекції. Індивідуально-виховна робота в органах внутрішніх справ України – це комплекс організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення формування і розвитку в працівників особистої відповідальності за свідоме виконання вимог Конституції та законів України, вірності Присязі, дотримання Кодексу честі, Етичного кодексу працівника органів внутрішніх справ України, високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, державного світогляду, засвоєння морально-етичних норм поведінки тощо [8].

Практика показує, що у багатьох випадках виховна робота з особовим складом Державтоінспекції організована формально, що негативно впливає на формування в працівників відповідної моральної позиції, оволодіння ними професійною майстерністю та недопущення скоєння порушень дисципліни і законності. Крім того, недостатньо проводиться вивчення індивідуальних якостей працівників, неефективно використовуються можливості громадських формувань, насамперед, інституту наставництва, ветеранських організацій, не використовуються такі ефективні форми та методи роботи, як зустрічі керівництва із сім'ями працівників, проведення культурно-масових та просвітницьких заходів.

Також значною проблемою є цілий ряд кадрових питань, таких, як недостатність атестованого складу в органах ДАІ ОВС, низький рівень правової підготовки особового складу органів ДАІ.

На нашу думку, слід звернути увагу на необхідність підвищення якості роботи з кадрами органів ДАІ ОВС, виховання співробітників у дусі шанобливого ставлення до закону, норм моралі, гострого та принци-

пового реагування на будь-які прояви недисциплінованості, грубощів, безкультур'я, факти негативної поведінки на службі та в побуті.

З огляду на ці проблеми, пріоритетними напрямками кадрової роботи мають стати: удосконалення нормативно-правової бази кадрової роботи, поетапне доведення штатної чисельності підрозділів ДАІ до рівня науково обґрунтованих нормативів; створення оптимальної системи науково-методичного й інформаційного забезпечення роботи з кадрами. Передбачається також удосконалити кваліфікаційні вимоги до кандидатів і працівників, підвищити ефективність системи службової, бойової, фізичної та морально-психологічної підготовки особового складу.

Необхідно також підвищити ефективність початкової підготовки рядового і молодшого начальницького складу органів Державтоінспекції, оскільки на теперішній час по всій Україні цілеспрямовано фахівців ДАІ «готують» лише на факультеті безпеки дорожнього руху Донецького юридичного інституту МВС України. Опрацювання питання про створення факультетів ДАІ в освітніх установах вищої професійної освіти МВС України, розширення курсів підвищення кваліфікації фахівців ДАІ в освітніх установах МВС України мають стати одними з пріоритетних напрямів роботи щодо забезпечення безпеки дорожнього руху у майбутньому.

У цьому контексті слід відзначити, що важливим є впровадження в Україні використання спеціальних засобів фото- та відеофіксації порушень дорожнього руху. При використанні зазначених засобів виняток «людського чинника» в роботі системи сприятиме невідворотності покарання винних і запобігання можливої корупції в середовищі працівників органів ДАІ ОВС.

Окрім того, іншою проблемою є цілий ряд соціально-побутових проблем, які виникають у працівників органів ДАІ МВС України. Соціальну захищеність міліції можна розглядати не тільки з огляду на забезпеченість матеріальними, соціальними, культурними благами, житлом тощо, а й на реальну можливість підвищення право-

вого й культурного рівня правоохоронця. Соціальні чинники, які відіграють важливу роль у функціонуванні системи міліції, тісно пов'язані не тільки з економічними, а й з правовими факторами. Працівник міліції перебуває під захистом закону. Парадокс ситуації, у якій опинились правоохоронці, полягає у тому, що, захищаючи закон, вони самі залишаються незахищеними не тільки в соціальному, а й в правовому відношенні. Так, у Законі України «Про міліцію» вжито термін «правовий захист працівників міліції», а чіткого його визначення нема. На нашу думку, правовий захист працівника міліції – це, по-перше, гарантія, на рівні усіх громадян, прав і свобод згідно з Конституцією; по-друге, забезпечення реалізації працівником своїх прав на користування всіма соціальними, матеріальними, політичними, духовно-культурними і релігійними правами; по-третє, захист від протиправних дій зі сторони злочинного елемента, органів адміністративно-представницько-виконавчої влади; по-четверте, гарантії правового захисту від свавілля і протиправних дій зі сторони його прямого керівництва; по-п'яте, надання працівнику міліції право захищати свої права, якщо вони були порушені зі сторони державного органу місцевого самоврядування, інших організацій і установ, а у передбачених законом випадках, відшкодування збитків, компенсації моральної шкоди, заподіяної працівникові протиправними діями тощо.

Особовий склад адміністративної служби міліції за родом службової діяльності частіше від інших, вступає у відносини, що регламентуються адміністративно-правовими нормами. Адміністративно-правовий захист працівника міліції можливий на основі широкого і різнобічного кола нормативно-правових актів, які ґрунтуються на адміністративно-правових нормах. Цей захист відбувається не тільки через різні органи законодавчої і виконавчої влади, а й прокуратури та суду. Слід підкреслити, що до цього часу існує порочна практика, при якій свідчення працівників міліції не визнається, як доказ, або розцінюється, як малозначний по відношенню до показів інших свідків. У цьому аспекті досить

цікавим є порівняння з практикою, яка існує у Великобританії. Поліція цієї країни бере щонайактивнішу участь у розслідуванні злочинів, а згодом і в судових процесах. Переважно рішення судів, їх вироки, значною мірою, ґрунтуються на свідченнях поліцейських.

Як зазначає В.С. Венедиктов, «часто у практиці роботи органів прокуратури зустрічаються випадки відмови в порушенні кримінальних справ по фактах опору або образі працівників органів внутрішніх справ, або припинення вже порушеного кримінального переслідування. У переважній кількості випадків кримінальні справи за фактами посягань на честь та гідність працівників органів внутрішніх справ не порушуються або припиняються необґрунтовано» [6, с.39].

У тих країнах, де держава у своїй політико-правовій діяльності постійно приділяє увагу зміцненню законності в правоохоронних структурах, існує стабільний соціальний порядок. Гасла і заклики щодо зміцнення законності і правопорядку, боротьби зі злочинністю, без вирішення болючих соціальних проблем в органах і підрозділах міліції залишається лише марними побажаннями.

Як слушно підкреслив О.М. Бандурка, «дешева міліція взагалі дорого обходиться народу» [7, с.88]. Звідси випливає, що соціальний захист працівника міліції, інакше кажучи, комплекс пільг для них та членів їх сімей, закріплених у законі, повинен не тільки компенсувати важкі умови праці, а й ті негативні чинники, названі вище; а право обмеження слід довести до рівня загального балансу прав і обов'язків, які мають інші категорії працівників.

Аналіз стану соціального і правового захисту особового складу адміністративної служби міліції засвідчує, що існуючі соціально-економічні проблеми, суперечливий характер розвитку і функціонування суспільства, як системи, позначається на стані і функціонуванні і адміністративної служби міліції як його елемента. Стан соціально-правового захисту працівників міліції відіграє важливу роль у профілактиці правопорушень з боку особового складу. По-перше,

формує в особового складу органів і підрозділів міліції морально-психологічне почуття самоповаги і гордості за свою професію. По-друге, стає на перешкоді спокусі щодо корупційних та інших протизаконних діянь. По-третє, зміцнює внутрішньо-системні зв'язки, спрямовані на блокування правопорушень з боку працівників міліції, сприяє формуванню у кожного члена колективу високої відповідальності за довірену ділянку роботи, за належне забезпечення законності та дисципліни.

Висновки

На нашу думку, необхідною умовою підвищення рівня індивідуально-виховної роботи, головною метою якого є покращення стану законності і дисципліни в підрозділах ДАІ, є більш прискорене вирішення соціально-побутових проблем низової ланки Державтоінспекції, які негативно впливають на організацію і якість роботи працівників ДАІ. Відсутність належних умов для проходження служби, низький рівень грошового утримання, неналежні житлово-побутові умови в сім'ях працівників у більшості випадків призводить до зниження їхньої ініціативи, погіршення результатів службової діяльності, допущення ними дисциплінарних, а подекуди, і злочинних проявів і врешті-решт до звільнення з органів внутрішніх справ.

Для вирішення проблеми низького рівня правової підготовки особового складу органів ДАІ вважаємо за необхідне:

- створення оптимальної системи науково-методичного й інформаційного забезпечення роботи з кадрами;
- удосконалити кваліфікаційні вимоги до кандидатів і працівників органів ДАІ МВС України;
- підвищити ефективність початкової підготовки рядового і молодшого начальницького складу органів Державтоінспекції, зокрема розгляд питання про створення факультетів ДАІ в освітніх установах вищої професійної освіти МВС України, розширення курсів підвищення кваліфікації фахівців ДАІ в освітніх установах МВС України;
- організація відбору і розстановки ка-

АНОТАЦІЯ

Визначено поняття та елементи внутрішньої дисципліни в органах ДАІ МВС України. Проаналізовано основні проблеми, які існують серед особового складу органів ДАІ. Наведено пропозиції щодо вирішення ряду кадрових проблем та індивідуальної виховної роботи, зауважено необхідність вдосконалення соціально-побутового та матеріально-технічного забезпечення.

SUMMARY

The concept and elements of internal discipline in the bodies of police Internal Affairs of Ukraine. The basic problems that exist among the personnel of the police. The proposals to address some personnel issues and individual educational work, notes the need to improve social amenities and logistics.

дрів відповідно до кваліфікаційних вимог і на конкурсній основі, ефективна організація роботи підрозділів ДАІ, значне підвищення рівня роботи з резервом кадрів на висування і вдосконалення роботи з керівним складом, особливо з психолого-педагогічної та управлінської підготовки;

- проведення перевірок та цільових операцій з контролю за виконанням особовим складом посадових обов'язків, виявлення та документування неправомірних дій, установка в підрозділах ДАІ «телефонів довіри».

Крім того, необхідною умовою удосконалення індивідуально-виховної роботи з особовим складом органів внутрішніх справ України є удосконалення наставницької роботи, враховуючи особливості проходження служби саме співробітниками Державтоінспекції, якомога активнішу або навіть головну роль слід відводити психологічному супроводженню службової діяльності. З цією метою істотну допомогу могли б надати психологи ДАІ МВС України, здатні проводити специфічні компенсаційно-психологічні заходи. З метою удосконалення наставницької роботи, враховуючи особливості проходження служби саме співробітниками Державтоінспекції, головну роль слід відводити психологічному супроводженню службової діяльності.

Література:

1. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України:

автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / М.О. Горелов; Нац. аграр. ун-т. – К., 2008. – 9 с.

2. Сутність, функції і механізм правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / С.М. Легуша; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2002. – 17 с.

3. Робота з персоналом в органах та підрозділах ДПА України: теоретичні та організаційно-правові засади: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В.М. Момот; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2008. – 20 с.

4. Правові та організаційні засади формування і функціонування персоналу митних органів України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.А. Пилипенко; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2008. – 22 с.

5. Корупція в діяльності Державної автомобільної інспекції: результати соціологічного моніторингу: монографія / Ю. О. Свеженцева, О. О. Сердюк, Ю. Л. Бєлоусов та ін. – Харків: ХІСД, 2007. – 112 с.

6. Венедиктов В.С. Стан соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ в сучасних умовах розвитку держави та суспільства // Право і безпека. – 2004. – №3'2. – С.37-40.

7. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Харків, 1998. – 480 с.

8. Про організаційно – нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ//Наказ МВС України від 25 листопада 2003 року № 1458.